

Л і т е р а т у р а

1. *Ківалов С. В.* Вступ до українського права / С. В. Ківалов ; за ред. С. В. Ківалова, Ю. М. Оборотова. — О. : Юридична література, 2005. — 616 с.
2. *Фріс П. В.* Кримінально-правова політика України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / П. В. Фріс ; Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2005. — 439 с.
3. *Пиголкин А. С.* Теория государства и права : учебник / А. С. Пиголкин. — М. : Городец, 2003. — 253 с.
4. *Бержель Жан-Луи.* Общая теория права / Жан-Луи Бержель. — М. : Nota Bene, 2000. — 576 с.
5. *Лопашенко Н. А.* Уголовная политика / Н. А. Лопашенко. — М. : Волтерс Клувер, 2009. — 608 с.
6. *Чередниченко Е. Е.* Принципы уголовного законодательства: понятие, система, проблемы законодательной регламентации [Електронний ресурс] / Е. Е. Чередниченко. — М. : Волтерс Клувер, 2007. — 192 с. — Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z2118_page_5.html
7. *Гацелюк В. А.* Реализация принципов уголовного права Украины: проблемы и перспективы [Електронний ресурс] / В. А. Гацелюк. — Режим доступу: http://www.crime.direx.org/e-library/books/gate_princ_1/1.htm. — С. 7.
8. *Беккариа Ч.* О преступлениях и наказаниях / Ч. Беккариа ; сост. и предисл. В. С. Овчинского. — М. : ИНФРА-М, 2004. — VI, 184 с.
9. *Галактионов С. А.* Принцип справедливости (Уголовно-правовой аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 [Електронний ресурс] / С. А. Галактионов. — Рязань, 2004. — 169 с. — Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/96526.html>
10. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный)* / под ред. Чучаев А. И. — М. : Инфра-М ; Контракт, 2009. — 1016 с.

Інга Робертівна ДАНИЛЬЧЕНКО,

асистент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»

СІМЕЙНЕ НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ — ОДНЕ ІЗ ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Сучасний стан становлення України як правової держави характеризується спрямованістю держави на забезпечення прав і свобод людини, вільний і всебічний розвиток її особистості, а також виховання людини в дусі поваги до національних традицій та законодав-

ства України. Особлива увага приділяється забезпеченню гармонійного розвитку дітей та підлітків, бо давно відома певна залежність злочинності в цілому від злочинності неповнолітніх, яка на сьогодні набула загрозливого значення.

Згідно з даними Міністерства внутрішніх справ України станом на 20 листопада 2012 р. зареєстровано 443,7 тис. злочинів, із них неповнолітніми (або за їх участю) вчинено 14,2 тис. злочинів; майже 7 тис. (або 49 %) від цієї кількості — тяжкі та особливо тяжкі. Питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів за розслідуваними справами становила 7,3 % [8 %]. Неповнолітні вчинили 52 умисних убивства, заподіяли 104 умисних тяжких тілесних ушкодження, вчинили 41 зґвалтування, 1,1 тис. грабежів, 245 розбійних нападів. Крім того, зареєстровано 327 фактів незаконного заволодіння автомобілем неповнолітніми особами, вчинено 9,5 тис. крадіжок чужого майна (питома вага таких злочинів від кількості розкритих становила 8,4 % [9,8 %]), у тому числі із квартир — 656 [850], або 5,6 % [6,9 %] [1].

Сімейне неблагополуччя виступає в якості одного з основних чинників, що зумовлюють злочинність неповнолітніх.

Насильство в сім'ї є серйозним порушенням прав людини, які держава має відстоювати і захищати. Серед них — право на життя і фізичну недоторканність; право не бути об'єктом знущань чи жорстокого або принизливого поводження; право на свободу від дискримінації за ознакою статі; право на здоровий і безпечний розвиток та інше.

Правові і організаційні основи попередження насильства в сім'ї, органи та установи, на які покладається здійснення заходів із попередження насильства в сім'ї, визначає Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», відповідно до якого «насильство в сім'ї — будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї як людини та громадянина іносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю». Також Закон дає визначення психологічного насильства, яке пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю [2].

Сім'я займає головне місце в моральному формуванні особистості, вона бере з перших днів життя дитини на себе турботу про її

здоров'я та виховання, дає дітям початкові знання про навколишній світ, виробляє певні уявлення і навички, допомагає здійснювати контакти з багатьма іншими людьми тощо.

Конкурувати із сім'єю, особливо на початковому етапі розвитку особистості, не може жодна громадська або державна виховна установа. Відсутність батьківської опіки або сімейне неблагополуччя, навпаки, майже завжди створює реальні труднощі у формуванні дітей і підлітків, перебороти які повністю суспільству до сьогоднішнього дня не вдається.

Дитині легко заподіяти шкоду. Вразливість дітей до насильства пояснюється їх фізичною, психічною та соціальною незрілістю, а також залежним, підлеглим становищем по відношенню до дорослих. Також важливо врахувати особливості заподіяння моральної шкоди дітям, яка може завдаватися: у побуті — шляхом обмежень, примусів, заборон; у процесі виховання — в разі непорозуміння батьками дитини — коли відбувається нав'язування своєї думки; також при розлученні батьків — унаслідок якого руйнуються уявлення дитини про сім'ю тощо. Не менш суттєвим є врахування особливостей сприйняття моральної шкоди дітьми у зв'язку з тим, що взагалі формування особистості проходить перші роки життя. У ранньому віці у дитини формуються характер, основи світогляду, засвоюються основні етичні категорії. Дитину, особливо дошкільного віку, край необхідно виховувати у дусі естетичних почуттів, спонукаючи її до добрих вчинків. Але при заподіянні моральної шкоди все засвоюється навпаки — вражена психіка і мораль дитини.

Наслідки жорстокого поводження і неухважного ставлення до дітей можуть виявлятися у вигляді прагнення кудись бігти, сховатися або у вигляді глибокої загальмованості, зовнішньої байдужості. Однак в обох випадках дитина охоплена найгострішим переживанням страху, тривоги і гніву. У дітей старшого віку можливий розвиток важкої депресії з почуттям власної ущербності, неповноцінності. Будь-який вид жорстокого поводження з дітьми веде до найрізноманітніших наслідків, але всі вони поєднуються одним — порушенням прав людини, збитком здоров'ю дитини чи небезпекою для її життя. Негативними наслідками є психологічні травми, які призводять до посттравматичних та психореактивних розладів. Практично всі діти, що постраждали від жорстокого поводження, пережили психічну травму, у результаті чого вони розвиваються далі зі значними особистісними, емоційними і поведінковими особливостями, що негативно впливають на їхнє подальше життя.

Почуваючи себе нещасливими, знедоленими, пристосовуючись до ненормальних умов існування, намагаючись знайти вихід з становища, що створилося, вони і самі можуть творити насильство.

Стан підліткової злочинності викликає занепокоєність та зумовлює необхідність пошуку нових засобів для її попередження, вжиття додаткових заходів з боку державних органів і громадськості, які б сприяли поступовому зменшенню злочинних проявів у середовищі неповнолітніх. Серед загальних заходів профілактики зазначених явищ важливе місце посідає процесуальна діяльність органів розслідування, прокуратури і суду, що здійснюють провадження у кримінальних справах про злочини неповнолітніх. У цій роботі необхідно значно підвищити якість розслідування і судового розгляду зазначеної категорії кримінальних справ.

Право на захист дитинства від експлуатації та насильства (ст. 52 Конституції) означає встановлення відповідальності за вчинення будь-якого насильства над дитиною та її експлуатацію [3]. Кримінальний кодекс України містить ряд статей, що передбачають судову відповідальність: за умисне убивство матір'ю своєї новонародженої дитини і залишення без допомоги малолітнього, який знаходиться у небезпечному для життя стані; за зловживання опікунськими правами та залишення підопічних дітей без догляду і допомоги; за зґвалтування неповнолітньої або малолітньої; за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості; за розбещення неповнолітніх; за мужолозтво з неповнолітніми; за викрадення чужої дитини; за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, пияцтво, заняття жебрацтвом, проституцією, азартними іграми, а також використання неповнолітнього з метою паразитичного існування; за доведення неповнолітнього до стану сп'яніння [4].

На даному етапі діючий кримінальний закон охороняє сім'ю в основному через призму інтересів особи, а не як особливий соціальний інститут. Такий підхід не забезпечує достатнього кримінально-правового захисту сім'ї як соціально значущого інституту та відображає стійкість характерних ознак (похідних від специфіки сімейних стосунків) внутрісімейних злочинів, які дозволяють віднести їх до злочинів особливого виду, які відрізняються від загальних посягань проти особи. Через те що насильство в сім'ї порушує не тільки інтереси особи, але і перешкоджають функціонуванню сімейної організації як «первинного осередку суспільства», доцільно сформулювати кримінально-правові заборони насильства в сім'ї в окремо виділеній групі.

Думається, що в КК України має бути законодавче закріплення самостійної групи злочинів у сфері сімейно-побутових відносин — «Злочини проти близьких родичів».

Характерною особливістю даної групи злочинів є наявність в них у якості обов'язкових ознак складу злочину додаткового об'єкта злочину і потерпілого. Додатковим об'єктом в даній групі злочинів виступають сімейно-побутові відносини, які виникають між близькими родичами.

Л і т е р а т у р а

1. *Міністерство внутрішніх справ України*. Стан та структура злочинності в Україні (станом на 20 листопада 2012 року) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157>

2. *Про попередження насильства в сім'ї*: Закон України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

3. *Конституція України* // Відомості Верховної Ради України (ВВР) [Електронний ресурс]. — 1996. — № 30. — Ст. 141. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

4. *Кримінальний кодекс України* // Відомості Верховної Ради України (ВВР) [Електронний ресурс]. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131) . — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

Максим Петрович ІГНАТЕНКО,

асистент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОТУВАННЯ ТА ЗАМАХ НА ЗЛОЧИН: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ ЗЛОЧИНУ

Розвиток кримінального права нерозривно пов'язаний із завданням індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання залежно від тяжкості вчиненого злочину. Кримінальні кодекси багатьох зарубіжних країн класифікують злочини в залежності від їх тяжкості, що має важливе не тільки теоретичне, але й практичне значення.

В Кримінальному кодексі України 1960 року не було чітко визначеної системи класифікації злочинів, що створювало певні складності на практиці.